

Spis treści

Od redakcji	11
Wstęp	13
Ireneusz Bujniewicz, Kolejnictwo w przygotowaniach obronnych Polski w latach 1935–1939	19
I. Stan kolejnictwa w Polsce w okresie poprzedzającym wybuch II wojny światowej.	19
II. Plan transportów kolejowych na wypadek wojny na tle ogólnej charakterystyki koncepcji obronnych Polski	53
III. Struktura i zadania organów kolejowych oraz podział i organizacja sieci kolejowej państwa	62
IV. Zasady mobilizacji i użycia jednostek wojsk kolejowych w czasie wojny.	74
V. Zasady mobilizacji kolei oraz możliwości personelu kolejowego w zakresie potrzeb obrony państwa.	85
VI. Zasady wycofania i rozmieszczenia kolei na wypadek wojny z Niemcami	102
VII. Podsumowanie	117
Załącznik nr 1. Wykaz pracowników Biura Wojskowego Ministerstwa Komunikacji według stanu na 1 I 1939 r.	131
Załącznik nr 2. Program inwestycji kolejowych dla potrzeb wojska na lata 1936–1940.	132
Załącznik nr 5. Położenie poszczególnych DOKP na terenach DOK i województw	135
Załącznik nr 6. Organizacja Szefostwa Komunikacji Naczelnego Wodza i Kierownictwa administracji komunikacji	136
Załącznik nr 7. Organizacja Szefostwa Komunikacji Naczelnego Wodza z podziałem na I i II eszelon.	137
Załącznik nr 8. Studium obszaru wycofania na wypadek „Z”	138

Dokumenty	139
1. 1937, 27 sierpnia. Ministerstwo Spraw Wojskowych, Instrukcja o przewozach oddziałów wojskowych koleją, O.31/1937.	139
2. 1937. Oddział I Sztabu Głównego, Instrukcja mobilizacyjna dla dowódców jednostek mobilizujących. Część VII. Transporty, L.6600/mob.37	208
3. 1937. Oddział I Sztabu Głównego, Wskazówki do tabel wojsk kolejowych mobilizowanych przez Ministerstwo Komunikacji, L.dz. 6320/mob.37.	218
4. 1939. Szefostwo Komunikacji Wojskowych Sztabu Głównego, Instrukcja do rozkazu ruchu koleją, wyjaśniająca pojęcia „Kostap” i „Staw”, zał. 1 do „Instrukcji O.31/1937”	218
5. 1938. Zestawienie typowych składów kolejowych do przewozu dywizji piechoty	219
6. 1938. Szefostwo Komunikacji Wojskowych Sztabu Głównego, Wskazówki szczególne dla łącznikowego oficera transportowego dla transportów osłony i koncentracyjnych, zał. do L.933/mob.38	220
7. 1939, 28 marca. Sprawozdanie Komendanta Wyładowczego w Pabianicach kpt. dypl. Mariana Łowińskiego z wyładowania 30 DP (zgrupowanie „Leopold”) w dniach 24–28 marca 1939 r.	221
8. 1939, 10 maja. Zarządzenie dowódcy 9 DP w sprawach transportowych	228
9. 1939, 13 czerwca. Sprawozdanie Komendanta Wyładowczego Maksymilianowo mjr. dypl. Jana Rómmla, Delegata Sztabu Głównego przy DOKP Poznań, z przebiegu wyładowania 9 DP (hasło „Jan”) w dniach 7–12 czerwca 1939 r.	229
10. 1939, 6 lipca. Uwagi i spostrzeżenia dowódcy Kawalerii Dywizyjnej 26 DP mjr. Stefana Choroszkiewicza z przebiegu załadowania szwadronu	233
11. 1939, 28 lipca. Rozkaz I Wiceministra Spraw Wojskowych gen. bryg. Janusza Głuchowskiego w sprawie braków w pracy oddziałów w czasie przewozów jednostek OK IX w marcu i czerwcu 1939 r., L.dz. 6933/wyszk.tjn.	234
12. 1939, ok. 20 sierpnia. Sprawozdanie Komendanta Wyładowczego w Częstochowie kpt. dypl. Edmunda Ginalskiego z wyładowania Wołyńskiej BK (hasła „Krystyna”, „Janina”, „Anna”)	235
13. 1939, 22 sierpnia. Pismo przewodnie II Zastępcy Szefa Sztabu Głównego płk. Józefa Jaklicza do Inspektora Armii gen. dyw. Juliusza Rómmla do wykazu oddziałów pozadywizyjnych, które mają przybyć transportami kolejowymi na obszar operacyjny armii, L.327/III/mob.	240
14. 1939, 23 sierpnia. Wskazówki szczególne Szefa Komunikacji Wojskowych dla łącznikowego oficera transportowego, wyznaczonego dla transportów osłony i koncentracyjnych, L.8889/mob.	240
15. 1939, 23 sierpnia. Telegram szefa Sztabu Głównego informujący o zarządzeniu transportów grupy dziewiątej serii czwartej	242
16. 1939, 25 sierpnia. Pismo szefa sztabu DOK III (Grodno) do dowódcy 19 DP gen. bryg. Józefa Kwaciszewskiego w sprawie przesłania dokumentów transportowych, L.dz.7935/mob.og.39	242
17. 1939, 25 sierpnia. Pismo dowódcy OK III (Grodno) do dowódcy 19 DP w sprawie przesłania karnetu oraz danych transportowych dywizji, L.7937/og.	243

18. 1939, 27 sierpnia. Pismo szefa Oddziału III Sztabu Głównego plk. dypl. Stanisława Kopańskiego do Inspektora Armii gen. dyw. Juliusza Rómmla w sprawie wkładek do tabel AT-2	243
19. 1939, sierpień. Pismo Inspektora Armii gen. dyw. Juliusza Rómmla do Szefa Komunikacji Wojskowych Sztabu Głównego w sprawie zmiany niektórych stacji wyładowczych jednostek przewidzianych w skład Armii „Łódź”	244
20. 1939, 17 sierpnia. Zarządzenie II Wiceministra Spraw Wojskowych – Szefa Administracji Armii w sprawie tabel Mm do planu wycofania, L.2280/II/tjn.	245
21. 1939, 18 sierpnia. Pismo Inspektora Armii w Toruniu gen. dyw. Władysława Bortnowskiego podające do wiadomości dowódców wielkich jednostek treść „Wytycznych wycofania kolejowego na wypadek Z”.	246
22. 1939, 28 sierpnia. Depesza juzowa dowódcy 19 DP do Szefa Komunikacji Wojskowych Sztabu Głównego w sprawie niedociągnięć w czasie akcji transportowej dywizji, L.383/mob.	248
23. 1939, 29 sierpnia. Rozkaz dowódcy 25 DP gen. bryg. Franciszka Altera podający do wiadomości podległych dowódców wskazówki wykonawcze do „Wytycznych wycofania kolejowego na wypadek Z”, L.6/10.op.	248
24. 1939, koniec sierpnia. Karnet oficera transportowego armii na linii transportowej Skarżysko	251
25. 1939, sierpień. Instrukcja Inspektora Armii gen. dyw. Juliusza Rómmla dla oficera kwaterunkowego 19 DP	251
26. 1939, 30 sierpnia. Rozkaz marszu kwaterunkowego oficera transportowego 19 DP kpt. Romana Kosińskiego (sztab „Feliks”) dla dowódcy 3 baterii 19 pal.	253
27. 1939, 30 sierpnia. Telegram mjr. dypl. Karola Riedla ze sztabu Inspektoratu Armii gen. dyw. Juliusza Rómmla do oficera odcinkowego armii w Oddziale III Sztabu Głównego ppłk dypl. Jerzego Suzina w sprawie transportów 5 DP przybyłych do Kutna, L.146/19/III.op.	253
28. 1939, 30 sierpnia. Telegram szefa Sztabu Głównego do Inspektora Armii gen. dyw. Juliusza Rómmla informujący o zarządzeniu transportów grupy dziewiętej serii czwartej, L.8883/mob.	254
29. 1939, 31 sierpnia, godz. 23.45. Telegram II Zastępcy Szefa Sztabu Głównego plk. dypl. Józefa Jaklicza do Inspektora Armii gen. dyw. Juliusza Rómmla w sprawie 19 DP, L.813/III/mob.	254
30. 1939, 1 września. Szefostwo Komunikacji Wojskowych. Sytuacja transportowa wielkich jednostek – stan na godzinę 6.00	254
31. 1939, 1 września. Szefostwo Komunikacji Wojskowych. Sytuacja transportowa wielkich jednostek – stan na godzinę 14.00.	255
32. 1939, 1 września, godz. 10.00. Telegram szefa sztabu Armii „Karpaty” plk. dypl. Witolda Morawskiego do Oddziału III Sztabu Głównego w sprawie transportów 22 DP	256
33. 1939, 1 września, godz. 10.00. Telegram szefa sztabu Armii „Karpaty” plk. dypl. Witolda Morawskiego do Oddziału III Sztabu Głównego w sprawie transportów pododdziałów łączności	257

34. 1939, 1 września, około godz. 11.00. Zarządzenie szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Stanisława Kopańskiego dla Szefa Komunikacji Wojskowych w sprawie skierowania pociągu pancernego	257
35. 1939, 1 września, [godz. 12.30]. Zarządzenie szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza dla Szefa Komunikacji Wojskowych w sprawie transportów 3 i 12 DP oraz 41 pp 29 DP.	257
36. 1939, 1 września, godz. 12.15. Telegram szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Stanisława Kopańskiego do dowódcy Armii „Karpaty” w sprawie transportów 22 DP.	258
37. 1939, 2 września. Zarządzenie szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Stanisława Kopańskiego dla dowódcy 3 DP Leg., L.dz.2/6/III.op.	258
38. 1939, 2 września. Pismo Naczelnego Dowódcy Łączności płk. dypl. Heliodora Cepy do Szefa Komunikacji Wojskowych w sprawie transportu 4 kompanii telefoniczno-budowlanej	259
39. 1939, 2 września, godz. 3.00. Telegram Zastępcy Szefa Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Józefa Jaklicza do dowódcy Armii „Karpaty” w sprawie podporządkowania mu 22 DP	259
40. 1939, 2 września. Zarządzenie transportowe szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza dla Szefa Komunikacji Wojskowych w sprawie transportów 24 DP, 19 pp (5 DP) oraz jednostek pozadywizyjnych.	260
41. 1939, 2 września, godz. 10.25. Telegram zastępcy szefa Sztabu Głównego Naczelnego Wodza płk. dypl. Józefa Jaklicza do dowódcy Armii „Karpaty” gen. dyw. Kazimierza Fabrycego w sprawie transportów 24 DP.	260
42. 1939, 2 września, godz. 15.00. Telegram Szefa Kolejnictwa Armii „Kraków” płk. dypl. w st. spocz. inż. Mariana Przybylskiego do Szefa Komunikacji Wojskowych w sprawie biegu transportów 22 DP	261
43. 1939, 2 września, ok. godz. 16.00. Pismo szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Stanisława Kopańskiego do dowódcy Armii „Łódź” informujące o oddaniu mu do dyspozycji 44 DP Rez., L.2/9/III.op.	261
44. 1939, 2 września. Zarządzenie transportowe szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Stanisława Kopańskiego dla Szefa Komunikacji Wojskowych w sprawie transportów 44 DP Rez.	262
45. 1939, 2 września, godz. 16.30. Telegram Zastępcy Szefa Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Józefa Jaklicza do dowódcy Armii „Pomorze” w sprawie oddania mu 19 pp i I dywizjonu 5 pal, L.2/10/III.op.	263
46. 1939, 2 września. Szefostwo Komunikacji Wojskowych. Sytuacja transportowa wielkich jednostek – stan na godz. 2.00	263
47. 1939, 2 września. Szefostwo Komunikacji Wojskowych. Sytuacja transportowa wielkich jednostek – stan na godz. 14.00	264
48. 1939, 3 września, godz. 10.30. Zarządzenie szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Stanisława Kopańskiego dla Szefa Komunikacji Wojskowych w sprawie wdrożenia transportów, L. 3/11/III.op.	265
49. 1939, 3 września, godz. 10.15. Zarządzenie szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Stanisława Kopańskiego dla Szefa Komunikacji Wojskowych w sprawie wdrożenia transportów 3 psk, L.3/9/III.op.	265

50. 1939, 3 września, godz. 12.00. Zarządzenie szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Stanisława Kopańskiego dla Szefa Komunikacji Wojskowych w sprawie skrócenia transportów 12 DP, L.3/18/III.op.	266
51. 1939, 3 września, godz. 1.00. Telegram kpt. dypl. Henryka Chocianowicza z Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza do szefa sztabu Armii „Pomorze” w sprawie wdrożenia transportów	266
52. 1939, 3 września. Szefostwo Komunikacji Wojskowych. Sytuacja transportowa wielkich jednostek – stan na godz. 2.00	266
53. 1939, 3 września. Komunikat sytuacyjny Szefa Komunikacji Naczelnego Wodza (SK I) gen. bryg. Aleksandra Szychowskiego za okres od godz. 2.00 do 16.00	268
54. 1939, 3 września, godz. 13.05. Telegram kwatermistrza OK IV (Łódź) płk. dypl. Witolda Gierulewicz do Naczelnego Kwatermistrza płk. dypl. Józefa Wiatra w sprawie pociągów sanitarnych	269
55. 1939, 3 września, godz. 23.30. Telegram Szefa Komunikacji Naczelnego Wodza (SK I) gen. bryg. Aleksandra Szychowskiego do Szefostwa Komunikacji II w sprawie pociągów amunicyjnych	269
56. 1939, 3 września, godz. 2.40. Telegram Naczelnego Szefa Służby Zdrowia płk. lek. Ksawerego Maszadro do dowódcy OK IX (Brześć n. Bugiem) gen. bryg. Franciszka Kleeberga	270
57. 1939, 3 września. Telegram Naczelnego Kwatermistrza płk. dypl. Józefa Wiatra do dowódcy OK I (Warszawa) gen. bryg. Mieczysława Trojanowskiego w sprawie improwizowanych pociągów sanitarnych	270
58. 1939, 3 września. Pismo Szefa Komunikacji Naczelnego Wodza (SK I) gen. bryg. Aleksandra Szychowskiego do Komendanta Kwatery Głównej Naczelnego Wodza przesyłające wykaz oficerów i urzędników wyznaczonych do lekkiego eszelonu, L.2398/tjn.	270
59. 1939, 4 września. Szefostwo Komunikacji Wojskowych. Sytuacja transportowa wielkich jednostek rano 4 września 1939 r.	271
60. 1939, 4 września. Dane o zniszczeniach linii kolejowych na terenie OK IV (Łódź) – stan z godz. 1.30	272
61. 1939, 4 września. Zarządzenie szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Stanisława Kopańskiego dla Szefa Komunikacji Wojskowych w sprawie wydłużenia transportów do rejonu Kuluszek, L.4/2/III.op.	272
62. 1939, 4 września, godz. 16.40. Telegram mjr. dypl. Antoniego Grudzińskiego z Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza do szefa sztabu Armii „Karpaty” płk. dypl. Witolda Morawskiego w sprawie numerów transportów 11 i 24 DP	273
63. 1939, 4 września, godz. 20.30. Zarządzenie transportowe szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza w sprawie transportów III/51 pal i III/61 pal, L.dz.4/6/III.op.	273
64. 1939, 5 września. Szefostwo Komunikacji Wojskowych. Sytuacja transportowa wielkich jednostek o godz. 2.00	274
65. 1939, 5 września, godz. 12.30. Telegram szefa Oddziału III Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Stanisława Kopańskiego do dowódcy Armii „Karpaty” gen. dyw. Kazimierza Fabrycego w sprawie transportów 11, 24 i 36 DP	274
66. 1939, 5 września, godz. 13. Pismo ppłk. dypl. Leona Kolbuszewskiego z Oddziału IV Sztabu Naczelnego Wodza do Naczelnego Szefa Służby Uzbrojenia w sprawie transportów amunicji.	275

67. 1939, 5 września. Pismo Naczelnego Szefa Uzbrojenia płk. Karola Błaszkwicza do zarządcy Głównej Składnicy Uzbrojenia nr 2 w sprawie załadowania transportów amunicji	275
68. 1939, 5 września. Fonogram Naczelnego Szefa Uzbrojenia płk. Karola Błaszkwicza do zarządcy Głównej Składnicy Uzbrojenia nr 1 w sprawie ewakuacji filii składnicy z Zegrza do Zamościa oraz zapotrzebowanie składnicy na wagony.	277
69. 1939, 5 września. Pismo Kierownika Zaopatrzenia Sanitarnego ppłk. Tadeusza Moszczeńskiego do Naczelnego Szefa Sanitarnego w sprawie wagonów potrzebnych do ewakuacji Głównej Składnicy Sanitarnej nr 1	278
70. 1939, 5 września. Pismo Szefa Komunikacji Naczelnego Wodza gen. bryg. Aleksandra Szychowskiego do Komendanta Kwatery Głównej Sztabu Naczelnego Wodza w sprawie składu części I eszelonu Szefa Komunikacji Naczelnego Wodza pozostającej w Warszawie	278
71. 1939, 6 września. Pismo Naczelnego Kwatermistrza Naczelnego Wodza płk. dypl. Józefa Wiatra do Szefa Komunikacji Naczelnego Wodza gen. bryg. Aleksandra Szychowskiego w sprawie podstawienia transportów dla ewakuacji zapasów amunicji z Głównej Składnicy Uzbrojenia nr 2	279
72. 1939, 6 września. Fonogramy Naczelnego Szefa Uzbrojenia płk. Karola Błaszkwicza do zarządcy Filii nr 1 Składnicy Uzbrojenia nr 9 w sprawie transportów amunicji.	280
73. 1939, 7 września. Rozkaz szczególny Naczelnego Wodza dla dowódcy 39 DPRez. gen. bryg. Brunona Olbrychta.	281
74. 1939, 8 września, godz. 16.20. Rozmowa juzowa mjr. dypl. Adama Morbitzera z Szefostwa Komunikacji Wojskowych i dowódcy 35 DPRez. płk. dypl. Jarosława Szafrana z mjr. dypl. Marianem Czyżewskim z Oddziału III i II zastępcą Szefa Sztabu Naczelnego Wodza płk. dypl. Józefem Jakliczem w sprawie transportów i zadań 35 DPRez.	282
75. 1939, 9 września. Wykaz oficerów Dowództwa Wojsk Kolejowych w Polu	284
76. 1939, 13 września. Zarządzenie Naczelnego Kwatermistrza płk. dypl. Józefa Wiatra dla dowódcy OK VI (Lwów) gen. bryg. Władysława Langnera w sprawie rozmieszczenia składnic uzbrojenia ewakuowanych z terenów zagrożonych	284
77. 1939, 16 września. Fonogram Dowódcy Wojsk Kolejowych w Polu płk. Władysława Spałka do dyrekcji DOKP Wilno i Lwów oraz komendantów stacji kolejowych.	285
78. 1939, 27 września. Rozkaz nr 5 dyrektora Wojennej Dyrekcji Kolejowej Warszawa, podający do wiadomości nazwiska oficerów i pracowników kolejowych odznaczonych Krzyżem Walecznych	286
Obsada dowództw jednostek wojsk kolejowych we wrześniu 1939 r.	291
Dokumenty i zdjęcia	295
Skorowidz nazwisk	384
Skorowidz nazw geograficznych	389